

**DARSNING SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA TA'LIMNING
METOD VA VOSITALARI UYG'UNLIGIDAN UNUMLI FOYDALANISH**

Qo'qon universiteti Andijon filiali

boshlang'ich ta'lim yo'nalishi

1 - bosqich talabasi

Avazbekova Sarvinoz Jasurbek qizi

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada dars jarayonida qo'llaniladigan metod va vositalar uyg'unligi, afzalligi va metodlar tanlashga yordam beradigan ma'lumotlar, tamoyillar yoritib berilgan. Maqolada darsning samaradorligini oshirish uchun ta'lim metodlari va vositalari bir-birini to'ldirishi to'grisida ma'lumotlar berilgan.

АННОТАЦИЯ: В данной статье рассматриваются совместимость и преимущества методов и инструментов, используемых в процессе обучения, а также информация и принципы, помогающие в выборе методов. В статье представлена информация о взаимодополняемости образовательных методов и средств для повышения эффективности урока.

ANNOTATION: This article discusses the compatibility, advantages and principles of methods and tools used in the teaching process, as well as the methods and tools used to select them. The article provides information on the complementarity of educational methods and tools to increase the effectiveness of the lesson.

Kalit so'zlar: metod, traditsion, pragmatik, proyekt, o'z-o'zini o'rganish, Individual yondashuv, klassik va an'anaviy metod, interfaol metodlar, diskussiya, audiovisual.

Ключевые слова: метод, традиционный, прагматический, проектный, самостоятельная работа, индивидуальный подход, классический и традиционный метод, интерактивные методы, дискуссия, аудиовизуальный.

Keywords: method, traditional, pragmatic, project, self-study, Individual

approach, classical and traditional methods, interactive methods, discussion, audiovisual.

“Metod” — yunoncha “metodos” – “yo‘l” degan so‘zdan paydo bo‘lib, u, tadqiq qilish ma'nosini anglatadi. Ta'lim metodi ta'lim jarayonida o‘qituvchi va o‘quvchilarning aniq maqsadga erishishiga qaratilgan birgalikdagi faoliyatdir.

Pedagogik metodlar — o‘qitish va o‘rganish jarayonida o‘quvchilarga bilim berish va ularni rivojlantirishda qo‘llaniladigan turli usul va vositalar. Ular o‘quvchilarning ehtiyojlariga, o‘qitish maqsadlariga va sharoitlariga qarab farqlanadi.

Metodlar va usullarni tanlash o‘qituvchi darsda hal qilishi mo‘ljallangan masalaga bog‘liq bo‘ladi. Chunonchi, yangi materialni bayon etishda bir xil metodlar qo‘llansa, uni mustahkamlashda ikkinchi va mavzuni umumlashtirishda yana boshqa xil metodlar qo‘llanadi. Darsning turli bosqichlarida puxta o‘ylash va samarali usullar hamda metodlarni tanlash juda muhimdir. Buning uchun pedagogik metodlarni afzallik va kamchilik tomonlarini o‘rganish zarur. Quyida ba’zi metodlarni xususiyatlarini yoritdim:

1. An’anaviy (traditsion) metod: O‘qituvchi asosiy bilim manbai bo‘lib, u darsni tushuntiradi, talabalar esa tinglab, yozib olishadi.

Afzalliklari: O‘qituvchi to‘liq nazoratda bo‘ladi, o‘quvchilarga tushunish uchun aniq va izchil ma’lumotlar taqdim etiladi.

Kamchiliklari: O‘quvchilar passiv bo‘lishi mumkin, shaxsiy yondashuvlar cheklangan bo‘ladi.

2. Interaktiv metod: O‘quvchilar o‘qituvchi bilan hamkorlikda darsni o‘tadilar, guruhlarda muhokama qilishadi va amaliy mashqlarni bajaradilar.

Afzalliklari: O‘quvchilarning faol ishtiroki, kommunikatsiya va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi.

Kamchiliklari: Dars vaqtida o‘quvchilarning o‘zi ham boshqariladigan bo‘lishi kerak, bu esa o‘qituvchidan ko‘proq resurs talab qiladi.

3. Pragmatik metod: O‘qitish jarayonida amaliy misollar va real hayot vaziyatlaridan foydalaniladi.

Afzalliklari: O'quvchilarni amaliy ko'nikmalar bilan ta'minlaydi va bilimni real hayotga qo'llashni o'rgatadi.

Kamchiliklari: Ba'zan nazariy bilimlar etarlicha taqdim etilmaydi, bu esa asosiy tushunchalarning shakllanishiga to'sqinlik qilishi mumkin.

4. Projekt metodlari: O'quvchilar turli loyiha yoki vazifalar asosida ishlaydi, o'z bilim va ko'nikmalarini amalda qo'llaydi.

Afzalliklari: O'quvchilarning ijodkorligini va mas'uliyatini oshiradi, guruhda ishlash qobiliyatini rivojlantiradi.

Kamchiliklari: Resurslarga katta ehtiyoj bor, ba'zan o'quvchilar o'rtasida tenglik yo'qolishi mumkin.

5. O'z-o'zini o'rganish metodlari (avtonom) metodlar: O'quvchilar mustaqil ravishda dars materiallarini o'rganadilar, bu metod o'z-o'zini o'rganish va muammo yechishni rivojlantirishga qaratilgan.

Afzalliklari: O'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini oshiradi va o'rganish jarayonida ko'proq erkinlik beradi.

Kamchiliklari: Ba'zan o'quvchilar noto'g'ri yoki yetarli darajada samarali o'rganmasliklari mumkin.

6. Individual yondashuv: O'quvchilarning individual ehtiyojlariga mos ravishda o'qitish. Har bir o'quvchining o'ziga xos rivojlanishiga qarab metodlar tanlanadi.

Afzalliklari: O'quvchilarni o'z ehtiyojlari va qobiliyatlariga mos ravishda rivojlantirishga imkon beradi.

Kamchiliklari: Ko'p vaqt va resurs talab qiladi, chunki har bir o'quvchiga alohida e'tibor qaratish kerak.

Darsning samaradorligini oshirishda ta'lim metodlari va vositalarining uyg'unligidan unumli foydalanish o'quvchilarning ta'lim jarayoniga faol ishtirok etishiga, bilimlarni samarali o'zlashtirishiga va ularni hayotga tadbqiq etishiga yordam beradi. Darsda metod va vositalarning uyg'un ishlatilishi nafaqat o'quvchilarning diqqatini jalb etadi, balki ular o'zlashtirgan bilimlarni uzoq muddatli saqlashni

ta'minlaydi. Quyidagi nuqtalar ta'lim metodlari va vositalarining uyg'unligidan samarali foydalanishning asosiy tamoyillarini yoritadi:

1. Ta'lim metodlarining tanlanishi va ularning uyg'unligi:

Ta'lim metodlari — bu o'quvchilarga bilim berish, ko'nikmalarni shakllantirish va dunyoqarashni rivojlantirish usullaridir. Darsning samaradorligini oshirish uchun metodlar to'g'ri tanlanishi zarur. Har bir metod o'quvchilarning ehtiyojlariga, mavzuga, darsning maqsadlariga mos bo'lishi kerak. Boshqa metodlar bilan uyg'unlashgan holda quyidagi metodlarni ishlatish mumkin:

Ma'ruzalar (klassik va an'anaviy metod): Nazariy bilimlarni o'rgatishda samarali. O'qituvchi o'quvchilarga ma'lumotlarni tushuntiradi, keyin esa o'quvchilar ushbu bilimlarni amalda qo'llashadi. Bu metodni tasviriy materiallar, diagrammalar va jadval bilan to'ldirish samarali bo'ladi.

Tadqiqot va ilmiy ishlar (muammoli va izlanish metodlari): O'quvchilarni mustaqil izlanishga, yangi bilimlarni o'zlashtirishga undaydi. Bu metodni foydalanishda turli manbalar va internet resurslaridan foydalanish, o'quvchilarga mashqlarni va loyihalarni taqdim etish foydalidir.

Interfaol metodlar (diskussiyalar, guruh ishlari, o'yinlar): O'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi va ko'proq amaliy ko'nikmalarni shakllantiradi. Bu metodlarni texnologik vositalar bilan birlashtirish, masalan, onlayn platformalarda guruh muhokamalari o'tkazish samarali bo'ladi.

Demonstratsiya va amaliy mashg'ulotlar: Amaliy ko'nikmalarni shakllantirishda ishlatiladi. Darsning mazmuniga qarab turli uskunalar va vositalardan foydalanish zarur.

2. O'quv vositalarining ishlatilishi:

O'quv vositalari o'quvchilarga ta'limni yanada qiziqarli va samarali qilishda yordam beradi. Bunga texnologiyalar, didaktik materiallar, ta'lim dasturlari, vizual va audiovizual materiallar kiradi. O'quv vositalari to'g'ri tanlanishi va darsning maqsadiga mos bo'lishi kerak.

Vizual vositalar (diagrammalar, rasmlar, grafiklar): Vizual materiallar o'quvchilarga mavzuni yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Mavzuga oid rasm yoki diagramma orqali o'quvchilar matnni aniqroq va osonroq o'zlashtiradi.

Audiovizual vositalar (video, taqdimotlar, audio materiallar): Darsda videolar, taqdimotlar va audio materiallardan foydalanish o'quvchilarning diqqatini jamlashga yordam beradi va mavzuni yanada aniqroq tushuntiradi. Bu vositalar nazariy tushunchalarni hayotiy misollar bilan bog'lashga yordam beradi.

Axborot texnologiyalaridan foydalanish: Kompyuterlar, interaktiv doskalar, smartfonlar va boshqa raqamli vositalar darsni interaktiv qilish imkonini beradi. Ta'lim platformalari, o'quv ilovalari, online testlar va simulyatsiyalar orqali o'quvchilar bilimlarini mustahkamlashadi.

3. Metod va vositalarning uyg'un ishlatilishi:

Darsning samaradorligini oshirish uchun ta'lim metodlari va vositalari bir-birini to'ldirishi kerak. Masalan: O'qituvchining so'zlash usuli va vizual vositalar: Ma'ruza o'qituvchi tomonidan amalga oshirilsa, vizual materiallar (rasmlar, slaydlar) yordamida tushuntirish samaraliroq bo'ladi.

Interfaol metodlar va axborot texnologiyalaridan foydalanish: O'quvchilarni guruhlar bo'lib ishlashga, bahs-munozaralarda ishtirok etishga undash orqali ular o'z fikrlarini bildirish va bilimlarini mustahkamlashadi. Shuningdek, o'quvchilarga onlayn testlar yoki interaktiv mashqlar orqali bilimlarni tekshirish mumkin.

Tadqiqot metodlari va internet resurslari: O'quvchilarni o'zlashtirgan bilimlarini mustahkamlash uchun turli manbalar bilan tanishtirish, masalan, maqolalar, ilmiy kitoblar yoki onlayn resurslar yordamida muammoli vaziyatlarni yechishga undash.

Xulosa qilib aytganda har bir darsning maqsadi, o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishdir. Buning uchun o'qituvchi ta'lim metodlarini (masalan, auditoriya muhokamasi, individual ish, guruhli ish, interfaol metodlar) va vositalarni (multimedia, ta'lim dasturlari, visual materiallar, interaktiv doskalar) uyg'unlikda qo'llashi kerak. Ularning o'zaro uyg'unligi o'quvchilarni faollashtirishga, darsni yanada samarali o'tkazishga yordam beradi.

Darsning samaradorligini oshirish uchun metodlar va vositalar turlicha bo'lishi kerak. Doimiy yangiliklar va innovatsiyalar o'quv jarayoniga yangilik olib kiradi, bu esa darsni ko'proq qiziqarli va samarali qiladi. O'quvchilarga darslarni hayot bilan bog'lab tushuntirish va ularga qanday foyda keltirishini ko'rsatish bilan birga, o'quvchilarning turli darajadagi ehtiyojlariga mos ravishda materiallarni turli shakllarda taqdim etishni tavsiya qilaman.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. N.J.Abdullayeva Xalq pedagogikasi (darslik) Toshkent-2021
2. M.B.Artiqova, M.R.To'raboyeva Pedagogik texnologiyalar (o'quv qo'llanma) Toshkent "Innovatsiya-Ziyo"2021
3. I.J. Xasanboyev va boshqalar, Pedagogika nazariyasi va tarixi, Toshkent - 2021
4. Khaydarov, S. A. (2021). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. International scientific and practical conference. CUTTING EDGE-SCIENCE. In *Conference Proceedings* (pp. 41-43).